

“इन्दुर्लिप्त इवाञ्जनेन जडिता दृष्टिर्मृगीणामिव

प्रस्नानारुणिमेव विद्रुमदलं श्यामेव हेमप्रभा ।

कार्कश्यं कलया च कोकिलवधूकण्ठेष्विव प्रस्तुतं

सीतायाः पुरतश्च हन्त शिखिनां वर्हा सगर्हव तु ॥”

अत्र संभाव्यमानेभ्य इन्दादिगताञ्जनलिप्तत्वादिभ्यः कार्क्येभ्यो वदनादिगतसौन्दर्यविशेषरूपं प्रस्तुतं कारणं प्रतीयते ।

“गच्छामीति मयोक्तया मृगदृशा निःश्वासमुद्रेकिणं

त्यक्त्वा तिर्यग्वेक्ष्य वाष्पकलुषेनैकेन मां चक्षुषा ।

अद्य प्रेम मदर्पितं प्रियसखीवृन्दे त्वया बध्यता-

मित्यं स्नेहविवर्द्धितो मृगशिष्टः सोत्प्रासमाभाषितः ॥”

अत्र कस्यचिदगमनरूपे कार्ये कारणमभिहितं । तुल्येऽप्रस्तुते तुल्याभिधाने च द्विधा शेषमूला सादृश्यमात्रमूला च । शेषमूलापि समासोक्तिवद्विशेषणमात्रशेषे शेषवद्विशेष्यस्यापि शेषे भवतीति द्विधा । क्रमेण यथा ॥

“सहकारः सदामोदो वसन्तश्रीसमन्वितः ।

समुज्ज्वलरुचिः श्रीमान् प्रभूतोत्कलिकाकुलः” ॥

अत्र विशेषणमात्रशेषवशादप्रस्तुतात् सहकारात् कस्यचित् प्रस्तुतस्य नायकस्य प्रतीतिः ।

“पुंस्त्वादपि प्रविचलेद्यदि यद्यधोपि

यायाद्यदि प्रणयनेन महानपि स्यात् ।

अभ्युद्धरेत्तदपि विश्वमितीदृशीयं ।